

YARGITAY KARARLARI DOĞRULTUSUNDA YASAMA SORUMSUZLUĞUNUN TAZMİNAT SORUMLULUĞU BAKIMINDAN SINIRLARI

Ömer KESKİNSOY*

GİRİŞ

Yasama sorumsuzluğu milletvekillerini acaba tazminatı gerektirecek söz ve düşünceler bakımından korur mu?

Aynı şekilde Meclis çalışmaları ile alakalı konularda milletvekillerinin düşünce ve söz hürriyetleri sınırsız mıdır? Bu makalede Yargıtay'ın kararları doğrultusunda yasama sorumsuzluğunun tazminat sorumluluğu bakımından sınırları konusunda bir değerlendirme yapılması hedeflenmektedir.

I. ÖRNEK YARGITAY KARARLARI

17.12.1999 günü Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin 36. birleşiminde Tahkim Yasa Tasarısı hakkında görüşlerini Meclis kürsüsünden dile getirirken milletvekili Zeki Çakan meclis sırasındaki yerinden milletvekili Kamer Genç'e hitaben *"sen yalan söylüyorsun, riya yapıyorsun"* sözleri ile sataşmada bulunması sonucunda Kamer Genç'in Ankara 32. Asliye Hukuk Mahkemesi'nde açmış olduğu manevi tazminat davasını mahkeme yasama sorumsuzluğu gerekçesiyle reddetmiş, ancak temyiz yolunun işletilmesi üzerine Yargıtay aşağıdaki kararı vermiştir.

"Anayasa'nın 83. maddesine göre TBMM üyeleri Meclis çalışmalarındaki oy ve sözlerinden Meclis'te ileri sürdükleri düşüncelerden ve bunları Mec-

* GÜİİBF Kamu Yönetimi Bölümü araştırma görevlisi.

lis dışında tekrarlamak ve açığa vurmaktan sorumlu tutulamaz iseler de, bu sorumsuzluk mutlak bir şekilde sınırsız değildir.¹

Anayasa'nın bu ilkesinin kötüye kullanılıp kullanılmadığı değerlendirilirken özellikle (kamu yararı-kişisel yarar dengesinin) iyi kurulması gerekmektedir. Bir milletvekili sırf kişisel kinini tatmin için bir kimseye başkasının kişilik değerlerine saldırı teşkil edecek, bu bağlamda hakaret etmişse bu kişinin milletvekili dokunulmazlığından yararlandırılması dokunulmazlık kurumunun var oluş amacı ve nedeni ile bağdaşmaz.

Anayasa'nın 83. maddesinde yer alan düzenlemenin amacı, milletvekilinin, yasamaya ilişkin olan yetkisini daha özgürce kullanmasını ve bu doğrultudaki çalışmalarını güvence altına almaktır. Madde ile güvence altına alınan ve dokunulmazlığı sağlanan, salt yasama faaliyeti ile sınırlı olan eylemlerdir. Bu faaliyetin sınırı dışına çıkılması durumunda, dokunulmazlığın korunmasına yönelik amaç ortadan kalkar. Bunun sonucu olarak da, dokunulmazlığın varlığına ilişkin savunmaya itibar edilemez. Somut olayda, davacı milletvekilliği görevi nedeniyle yasa tasarısı hakkındaki düşüncesini ve eleştirilerini belirtmiştir. Davalının, bu eleştirilere karşı verdiği yanıt, yasama faaliyeti ile uyumluluk teşkil etmeyip doğrudan davacının kişiliğini hedef alan, onur ve saygınlığına saldırı oluşturan hakaret niteliğindedir. Davacının eleştirileri karşısında, ona duyulan kişisel öfke ve kızgınlıkla söylenmiştir. Bu nedenle yasama dokunulmazlığı sınırları içinde değerlendirilemez. Mahkemece, davalı eyleminin hukuka uygun olmadığı gözetilmeksizin davanın tümünden reddedilmiş olması doğru değildir. Bu nedenle mahkemece yapılacak iş belirlenecek tazminata hükmedilmek üzere kararın bozulması gerekmektedir".²

Meclis Genel Kurulu'nun 12.4.2001 günlü oturumunda, Başbakanlık

¹ Ancak Yargıtay eski tarihli bir kararında yasama sorumsuzluğunun hukuk davalarına karşı milletvekillerini mutlak olarak koruduğuna karar vermiştir. Yargıtay vermiş olduğu kararda, yasama sorumsuzluğunun milletvekillerini ceza davalarına karşı korumasının amacı onların görevlerini serbestçe yerine getirmek amacı ile olduğuna göre, yüksek tazminatı gerektiren sözler sebebiyle tazminat ödeme korkusu da milletvekillerinin görevlerini hakkıyla yerine getirmesine engel olabilir. Dolayısıyla milletvekillerinin haksız fiil niteliğindeki beyanları sebebiyle İçtüzüğe göre işlem yapma dışında tazminata hükmedilmemesi gerekir. Bkz., 4. HD E. 1958/12171, K. 1958/5006; 1961 Anayasası dönemi öncesi öğretideki baskın görüş de Yargıtay'ın vermiş olduğu bu kararla aynı doğrultudadır. Yani bu dönemde öğretilerde de yasama sorumsuzluğunun milletvekillerini hukuki takibata karşı da mutlak olarak koruması gerektiği fikri hakimdir. Bkz., AKSOY, Muammer: "Milletvekilinin Sorumsuzluğu ve Adliye Vekilinin Mütalâası", Forum, C. VII, S. 80, Ankara 1957, s. 10

² Yargıtay 4. HD E. 2001/4476, K. 2001/8768

Teskilat Kanunu Hakkındaki Kanun Hükmündeki Kararname ile Plan ve Bütçe Komisyonu Raporu'nun görüşmeleri sırasında söz alan milletvekili Bekir Sobacı, konu ile ilgili görüşlerini dile getirmiş ve siyasi nitelikte açıklamalarda bulunmuştur. Sobacı konuşmasında: *"Şimdi Türkiye'de siz provakatör mü arıyorsunuz? Meclisi yıpratın provakatörü mü arıyorsunuz"* sözlerini söylemiş ve bunun üzerine de Genel Kurul salonunda tartışma çıkmıştır. Davalı ve dava dışı kişiler davacının sözlerine cevaplar vermişler ve bu sırada milletvekili Cemal Enginyurt *"provakatör sensin"* demiştir.

Bunun üzerine yine Ankara 32. asliye Hukuk Mahkemesi'nde açılan manevi tazminat davasının kısmen kabul edilmesi sonucu karar temyiz edilmiş bu defa ise Yargıtay aşağıdaki kararı vermiştir.

"Anayasa m. 83 hükmü gereğince, yasama meclisi üyeleri Meclis çalışmalarındaki oy ve sözlerinden, Mecliste ileri sürdükleri düşüncelerden, bunları meclis dışında tekrarlamak açığa vurmaktan sorumlu tutulamazlar. Somut olayın meydana geldiği yer, tarafların sıfatı ve yukarıda açıklanan gelişim biçimi karşısında, davaya konu edilen sözlerin yanların karşılıklı sözle atışmalarından ve meclisin çalışmasından kaynaklandığı anlaşılmaktadır. Bu haliyle davalının yasama çalışması ile ilgili görüşlerini bu sınırlar içinde kullandığı kabul ve benimsenmelidir. Diğer bir anlatımla, davalının Anayasa'nın 83. maddesindeki düzenleme dışına çıkmadığı kabul edilmelidir. Bu haliyle de mahkemece, davanın reddi yerine kısmen kabulüne karar verilmiş bulunması bozmayı gerektirmiştir".³

Milletvekili Ali Güngör Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulu'nda gündem dışı yapılan bir konuşma sırasında vali Mustafa Tamer hakkında *"sayın vali neden 6.000 şoför esnafının feryadını dinlemiyor da şirketin üst düzey yöneticileriyle geçen Pazar günü, Korhan Yaylasında çilingir sofrası kurup, barış şarkıları söyleyip eğleniyordu? Acaba, bahse konu olan büyük ranttan kimler, ne kadarını kapmıştır? Buradan, Sayın İçişleri Bakanı'na sesleniyorum. Yanlışı kim yaparsa yapsın üzerine gidiniz"* şeklinde beyanlarda bulunmuştur. Bu beyanlar üzerine Ankara 20. Asliye Hukuk Mahkemesi'nde açılan manevi tazminat davası beyanların yasama sorumsuzluğu kapsamında değerlendirilmesi gerektiği gerekçesi ile tazminat talebini reddetmiş, ancak mahkemenin kararının temyiz edilmesi üzerine Yargıtay aşağıdaki kararı vermiştir.

³ Yargıtay 4. HD E. 2003/1548, K. 2003/6601

“Davalının sözleri bir bütün olarak ele alındığında davacının şirket yetkilileri ile işbirliği içinde haksız kazanç olayları ile ilişkili olduğu iması verilerek istendiği anlaşıldığından, mahkemece davalı eyleminin eleştiri sınırları dışında ve haksız eylem niteliğinde bulunduğunun kabulü ile uygun görülecek tazminat miktarına hükmetmek gerekirken, yazılı gerekçe ile davanın tümünden reddedilmiş olması bozmayı gerektirmiştir”.⁴

Yasama sorumsuzluğunun Meclis çalışmaları sırasında söylenen her tür söze karşı açılacak hukuk davaları sebebiyle ne derece ve hangi hallerde koruma sağlayacağının tespiti bakımından yukarıda özeti verilen Yargıtay kararları önemlidir.

II. KARARLARIN DEĞERLENDİRMESİ

Meclis’te ileri sürülen düşüncelerin yasama sorumsuzluğu kapsamında değerlendirilip değerlendirilmemesinde Yargıtay’ın benimsediği ölçütler; kötü niyetli davranılıp davranılmadığı, kamu yararı amacıyla mı yoksa şahsi tatmin için mi hareket edildiği, düşüncenin açıklandığı yer, sözün söylenmesinin gelişim süreci ve sınırın aşılp aşılmadığı şeklinde özetlenebilir.

Açıklanan düşüncenin yasama sorumsuzluğu kapsamında değerlendirilerek tazminat davalarına karşı milletvekillerini koruyabilmesi için Meclis’te⁵ veya Meclis çalışmaları ile alakalı⁶ olması gerekir. Bu sebeple Meclis çalışmaları sırasında, ancak şahsi tartışma⁷ sonucu söylenmiş sözler sebebiyle tazminat davası açılabilceği kuşkusuzdur.

⁴ Yargıtay 4. HD E. 2003/6689, K. 2004/2534

⁵ Özbudun, Ergun, Türk Anayasa Hukuku, Gözden Geçirilmiş 8. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara 2004, s.278; Yargıtay 4. HD E. 2003/1548, K. 2003/6601; Yargıtay’ın verdiği bir karara göre Mecliste olsa bile Meclisin çalışma amaçlarıyla bağdaşmayan haksız fiil niteliğindeki ihlaller Borçlar Kanunu’nun 49. maddesi gereği manevi tazminata hükmedilmesine engel değildir. Bkz., Ünal, Şeref, “Yasama Dokunulmazlığı”, AD., S. 6, Yıl. 78, Ankara 1987, s. 15; Meclis dışında genel bir toplantı esnasındaki açıklamalar için yasama sorumsuzluğu söz konusu değildir. Bkz., Arsel, İlhan, Türk Anayasa Hukukunun Umumi Esasları, 2. Baskı, Ankara 1961, s. 246

⁶ Özbudun (2004) s. 278

⁷ Yargıtay’ın verdiği bir kararda, “Kişisel amaçlarla, fakat Meclisin çalışma amaçları dışındaki haksız eylem niteliğindeki halele uğratmaların, medeni hukuk yönünden dokunulmazlık durumu sağlamayacağı” belirtilmiştir (4. HD E. 8676, K. 687, T. 29.11.1973). Bkz., Olgaç, Senai, Kazaî ve İlmî İçtihatlarla Türk Borçlar Kanunu Şerhi, Olgaç Matbaası, C. I, Ankara 1976, s. 823

Yine yasama sorumsuzluğu kapsamında değerlendirilebilecek sözler Meclis çalışmaları ile alakalı, hatta Meclis çatısı altında söylenmiş olsa bile söz konusu bu sözler kötü niyetli⁸ olarak sarf edilmemiş olması gerekir. Belirtmek gerekir ki Meclis çatısı altındaki her tür faaliyet yasama sorumsuzluğu gerekçesi ile koruma görmez. Meclis çatısı altındaki faaliyetlerin yasama sorumsuzluğu sebebiyle hukuki sorumluluğu gerektirmemesi için Meclis çalışmaları ile alakalı bir faaliyetin de söz konusu olması gerekir. Bu sebeple milletvekilinin Meclis postanesinden çekmiş olduğu telgrafta geçen rencide edici sözler sebebiyle manevi tazminatın söz konusu olması gerektiği yönünde Yargıtay karar vermiştir.⁹ Yine yasama sorumsuzluğunun milletvekilleri için geçerliliği olan bir hak olduğunu düşündüğümüzde, zaten başkalarını rencide edecek şekilde kötüye kullanılması Anayasa'nın 14. maddesi gereği himaye görmez.

Mecliste ya da meclis çalışmaları ile alakalı bir esnada söylenen sözler şayet kamuyu ilgilendiren bir konuşma sırasında ve konuşmanın akışı gereği¹⁰ söylenmesi uygun karşılanabilecekse bu sebeple tazminata hükmedilmesi söz konusu olamaz.

Söylenen sözün veya açıklanan düşüncenin yasama sorumsuzluğu içerisinde değerlendirilerek tazminatı gerektirmemesi için temel kriterlerden bir tanesi de ölçülü¹¹ davranılıp davranılmadığıdır. Yasama sorumsuzluğu milletvekilleri için geçerliliği olan bir hak olduğuna göre elbette ki bu hakkın kullanılmasında da Anayasa'nın 13. madde-

⁸ Yargıtay 4. HD E. 2001/4476, K. 2001/8768

⁹ Yargıtay 4. HD E. 1978/97, K. 1978/13985

¹⁰ Yargıtay 4. HD E. 2003/1548, K. 2003/6601; Yargıtay'ın verdiği bir karara göre yasama sorumsuzluğu ne şahsa bağlı bir imtiyazdır, ne de mutlak. Eleştiri sınırlarını aşarak, en ufak bir çaba dahi sarf etmeden ve yasama sorumsuzluğunu kalkan olarak kullanmak suretiyle başkalarının kişisel haklarına saldırı niteliğindeki eylemleri Anayasa kabul etmemiştir. Bkz., Yargıtay HGK.; E. 1981/4-1161, K. 1984/365, T., 4.4.1984; Yargıtay başka bir kararında, "milli bir görevin yerine getirilmesi ve kamu faydası dışında özellikle şahsi kin ve gayzının tesiriyle yapılmış ve yasama ve meclis çalışmalarıyla hiçbir ilgisi olmayan ağır hakaretlerde zarar gören manevi tazminat isteğinde bulunabilir" demiştir (4. HD E. 3490, K. 4770, T. 8.7.1966). Bkz., Olgaç (1976): s. 823

¹¹ Yargıtay 4. HD E. 2003/6689, K. 2004/2534; "Siyasi görüş ayrılığında meşru mücadele sınırını aşarak kişisel amaçlarla, başkalarının kişisel haklarına zarar verecek şekilde saldırıda bulunulması Büyük Millet Meclisi'ni üyesi olmanın sağladığı hak ve görevle bağdaşmaz" (4. HD E. 8676, K. 687, T. 29.11.1973). Bkz., Olgaç (1976): s. 822

sinde yer alan temel hak ve hürriyetlerin kısıtlanmasında yasa koyucuyu sınırlandıran “ölçülülük” ilkesi göz önünde bulundurulmalıdır. Yani nasıl ki kanun koyucu temel hak ve hürriyetleri sınırlandırırken ölçülülük ilkesine uygun hareket etmek zorundadır, aynı şekilde hak ve hürriyetini kullanan kişide söz konusu hak ve hürriyetini kullanırken hadde tecavüz etmemelidir. Aksi takdirde Anayasa’nın 14. maddesi gereği kötüye kullanılan hakkın kanun tarafından korunması söz konusu olamayacağı için, hakkın kötüye kullanılması ve haddi aşan nitelikteki sözlere karşı tazminata hükmedilebilecektir.

Kaldı ki şahsi saikli, haddi aşan ve iyi niyetle bağdaşmayacak nitelikteki sözler yasama sorumsuzluğunun temel amacı olan, “*Meclisteki söz söyleme hürriyetini koruma*”¹² sınırı içinde değerlendirilemez. Bu gibi hallerde hasız fiille kişinin şahıs varlığını zarara uğratmak söz konusudur.

Dolayısıyla manevi tazminat söz konusu olabilmesi için haksız fiilin hedefinin ne olduğu önemli değildir.¹³ Manevi tazminatı gerektiren manevi zarar, maddi varlığa saldırı sonucu gerçekleşmiş olabileceği gibi, gayrimaddi varlığa saldırı sonucunda da ortaya çıkmış olabilir.¹⁴ Milletvekillerinin yasama faaliyetleriyle alakalı konularda düşüncelerini özgür bir şekilde ortaya koyabilmelerini garanti altına almak için söz konusu olan yasama sorumsuzluğunun kötüye kullanılması; şeref, haysiyet gibi şahsiyet haklarına taalluk eden değerlere saldırı sebebiyle manevi tazminatı gerekli kılmaktadır.

¹² Özbudun (2004): s. 278; Çünkü bir kimsenin, iradesi dışında şahıs varlığını oluşturan hukuki değerlere saldırarak ve belli düzeyde duygusal zararlara sebebiyet verilmek suretiyle objektif eksilmelerin doğması durumu borçlar hukuku öğretisi bakımından manevi tazminatı gerektirir. Bkz., Eren, Fikret, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*; Tıpkı 7. Baskı, Beta Basım Yayın Dağıtım AŞ, İstanbul 2001, s. 498-500; Borçlar hukuku öğretisine göre manevi zarar, “malvarlığında bir azalmayı değil, şahsiyet haklarına vaki tecavüz dolayısıyla bir kimsenin duyduğu cismanî ve manevî acı ve ızdırabı, elemi ve böylece yaşam zevkinde bir azalmayı ifade eder”. Bkz., Tandoğan, Halûk: *Türk Mes’uliyet Hukuku*, Ankara Hukuk Fakültesi Yayınları, N. 159, Ankara 1961, s. 330; Oğuzman, M. Kemal/Öz, Turgut, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, Gözden Geçirilmiş ve Genişletilmiş 3. Bası, Filiz Kitabevi, İstanbul 2000, s. 332

¹³ Kılıçoğlu, Ahmet M., *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 1. Bası, Turhan Kitabevi, Ankara 2001, s. 269

¹⁴ Tandoğan (1961): s. 330

III. SONUÇ

Kullanılan oyun söylenen sözün veya açıklanan düşüncenin tazminatı gerektirmemesi için:

- İyi niyet sınırlarını aşan tarzda olmaması,
- Şahsi kin, düşmanlık ya da kırgınlık sonucu olmaması,
- Konuşmanın akışı gereği söylenmesi makul karşılanabilir olması,
- Söylenen sözün meclis çalışmaları ile alakalı faaliyet sırasında sarf edilmiş olması
- En önemlisi de yapılan çalışma ile açıklanan düşünce arasında kurulabilen bir bağlantının olması ve ölçülünün de kaçırılmamış olması gerekir.

Bu doğrultuda, Meclis çalışmalarıyla alakalı bir faaliyette bulunan milletvekiline diğer milletvekilleri hakaret edici sözler söylerlerse veya Genel Kurula hitap etmekte olan bir milletvekili başka bir milletvekilini veya kişiyi veya grubu hedef alarak hakaret ederse ya da konuşmanın akışının hoş görülebilir sonucu olmayan ifadeler kullanılırsa, yasama sorumsuzluğu söz konusu olmaz. Meclis çalışmalarıyla ilgili söz söyleme hürriyeti içerisinde değerlendirilemeyecek bu neviden ifadeler sebebiyle herkes gibi tazminat sorumluluğu gerekir. Çünkü yasama sorumsuzluğu milletvekillerinin şahsi emellerine ulaşmaları veya kişisel yönden tatmin olmaları için kendilerine tanınan bir imtiyaz olmayıp, milli iradenin tezahürüne hizmet eden temsilciler olmaları hasebiyle ve icra ettikleri görev gereği kabul edilen bir imtiyazdır. Daha özet bir ifade ile genel olarak yasama bağımsızlığı milletvekillerinin şahsı için değil,¹⁵ yasama faaliyeti için ve kamu yararı amacıyla¹⁶ kabul edilmiş bir ayrıcalıktır.¹⁷

¹⁵ Bkz., HGK, E. 1981/4-1161, K. 1984/365

¹⁶ Özer, Attila: Anayasa Hukuku, Geliştirilmiş 2. Bası, Turhan Kitabevi, Ankara 2005, s. 222

¹⁷ Odyakmaz, Zehra/Kaymak, Ümit/Ercan, İsmail, *Anayasa Hukuku İdare Hukuku, Son Değişikliklerle* 6. Baskı, Savaş Yayınevi, Ankara 2006, s. 107; Gören, Zafer, *Anayasa Hukukuna Giriş*, 2. Baskı, Dokuz Eylül Üniversitesi Yayını, İzmir 1999, s. 214; Tanör/ Yüzbaşıoğlu, s. 226; Ancak Yargıtay yasama sorumsuzluğunun milletvekilleri için bir imtiyaz olmadığını haklı olarak belirtmiştir. Bkz., Yargıtay HGK, E. 1981/4-1161, K. 1984/365, T., 4.4.1984

Aksine bir anlayış Anayasa'nın 10. maddesindeki eşitlik ilkesine aykırı olur.

Yasama sorumsuzluğunun her hal ve şartta söz kabul edilmesi, kamu yararı amacıyla feda edilen eşitliğin sebebiyet verdiği kamu zararı ile müsavî olmayacağı için mümkün değildir. Oysa yasama sorumsuzluğunun milletvekilleri için geçerli olması, milletvekillerine tanınan bu ayrıcalık sonucu eşitlikten taviz verilerek doğan zararın bu ayrıcalığın tanınmasıyla sağlanan kamu yararından daha az olması sebebiyledir.¹⁸

Şimdiye kadar açıkladığı üzere yasama sorumsuzluğu, milletvekillerinin şahsi emellerine hizmet eden bir müessese olmaması sebebiyle milletvekillerinin şahsi kin ve haksız fiil niteliğindeki başkalarını rencide eden sözlerine karşı onları manevî tazminat sorumluluğundan kurtarmaz. Ancak 1961 Anayasası öncesi dönemde hem öğreti de hem de Yargıtay kararlarında yasama sorumsuzluğunun milletvekillerini hukuku davalarına karşı da koruması gerektiği yönünde olmuştur.¹⁹

1961 Anayasası öncesi dönemde yasama sorumsuzluğu hükümlerinin hem ceza takiplerine hem de hukuk takiplerine karşı milletvekillerini koruması gerektiği fikrinin savunulması, mutlakîyetçi devlet anlayışından demokratik devlet anlayışına geçiş sürecinin yaşanıyor olması sebebiyle savunulduğu söylenebilir.

Çünkü Osmanlı İmparatorluğu'nun yıkılışı ve egemenliğin sahibinin 1921 Teşkilâtı Esasisi ile milletle devredilmiş olması nedeniyle milletin temsilcilerinin özgürce milleti temsil edebilmelerinin sağlanması amacıyla onları her tür takibata karşı korumanın gerektiği görüşünün hakim olması makul karşılanabilir. Kaldı ki 1961 Anayasası öncesi hem doktrinde hem de Yargıtay kararında yasama sorumsuzluğu kapsa-

¹⁸ Özbudun (2004): s. 277

¹⁹ 4. HD E. 1958/12171, K. 1958/5006; Başgil, Ali Fuad, "Teşrii Masuniyet Meselesi Teşkilâtı Esasiye Kanunumuzun 17. Maddesi Üzerinde Etüd", *İHFM*, C. VII, Y. 1941, S. 1, s. 14; Aybar, Mehmet Ali, "Teşrii Masuniyet Esası ve Tatbik Şekilleri", *İÜHFM*, Y. III, S. 9, İstanbul 1937. s. 124; Refet, Hâşim, *Hukuku Esasiye*, İstanbul 1926, s. 151; Gözübüyük, Abdullah Pulat, "Mebuslar ve Vekiller Hakkında Soruşturma ve Kovuşturma Usulü", *AD*, Y. 45, S. 10, Ankara 1954, s. 1188; Arsel, İlhan, "Türk Anayasasının Umumi Esasları", *AÜHFD*, C. XII, S. 1-2, Ankara 1965, s. 39; Aksoy, Muammer, "Milletvekilinin Sorumsuzluğu", *Forum*, C. VII, S. 81, Ankara 1957, s. 11; Sevig, Vasfi Reşit, "Şeref ve Haysiyetin Kanuni Himayesi ve İstisnaları", *AD*, Y. 30, N. 1, Ankara 1939, s. 1

mındaki filer sebebiyle Meclis İçtüzüğü'ne göre disiplin müeyyidesinin uygulanabileceği ve yine milletvekillerinin Meclis kürsüsünün gerektirdiği nezaket gereği hareket etmeleri gerektiği ifade edilmiştir.²⁰

KAYNAKÇA

- Aksoy, Muammer, “Milletvekilinin Sorumsuzluğu ve Adliye Vekilinin Mütalâası”, *Forum*, C. VII, S. 80, Ankara 1957.
- Aksoy, Muammer, “Milletvekilinin Sorumsuzluğu”, *Forum*, C. VII, S. 81, Ankara 1957.
- Arsel, İlhan, *Türk Anayasa Hukukunun Umumi Esasları*, 2. Baskı, Ankara 1961.
- Arsel, İlhan, “Türk Anayasasının Umumi Esasları”, *AÜHFD*, C. XII, S. 1-2, Ankara 1965.
- Aybar, Mehmet Ali, “Teşrii Masuniyet Esası ve Tatbik Şekilleri”, *İÜ-HFM.*, Y. III, S. 9, İstanbul 1937.
- Yüzbaşıoğlu, Nemci, *Anayasa Hukukunun Temel Metinleri*, 2. Baskı, İstanbul, 1997.
- Başgil, Ali Fuad, “Teşrii Masuniyet Meselesi Teşkilâtı Esasiye Kanunumuzun 17. Maddesi Üzerinde Etüd”, *İHFM*, C. VII, Y. 1941.
- Eren, Fikret, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, Tıpkı 7. Baskı, Beta Basım Yayın Dağıtım A.Ş., İstanbul 2001.
- Gören, Zafer, *Anayasa Hukukuna Giriş*, 2. Baskı, Dokuz Eylül Üniversitesi Yayını, İzmir 1999.
- Gözübüyük, Abdullah Pulat, “Mebuslar ve Vekiller Hakkında Soruşturma ve Kovuşturma Usulü”, *AD*, Y. 45, S. 10, Ankara 1954.
- Kılıçoğlu, Ahmet M., *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 1. Bası, Turhan Kitabevi, Ankara 2001.
- Kunter, Nurullah, *Suçun Kanuni Unsurları Nazariyesi*, İstanbul 1949.

²⁰ Refet (1926): s. 151; Sevig (1939): s. 16; Başgil (1941): S. 14; Kunter, Nurullah, *Suçun Kanuni Unsurları Nazariyesi*, İstanbul 1949, s. 250; Gözübüyük (1954): s. 1188

- Refet, Hâşim, *Hukuku Esasiye*, İstanbul 1926.
- Sevig, Vasfi Reşit, “Şeref ve Haysiyetin Kanuni Himayesi ve İstisnaları”, *AD4.*, Y. 30, N. 1, Ankara 1939.
- Olgaç, Senai, *Kazaî ve İlmî İctihatlarla Türk Borçlar Kanunu Şerhi*, Olgaç Matbaası, C. I, Ankara 1976.
- Özbudun, Ergun, *Türk Anayasa Hukuku*, Gözden Geçirilmiş 8. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara 2004
- Özer, Attila, *Anayasa Hukuku*, Geliştirilmiş 2. Bası, Turhan Kitabevi, Ankara 2005.
- Ünal, Şeref, “Yasama Dokunulmazlığı”, *AD*, S .6, Yıl. 78, Ankara 1987
- Tandoğan, Halûk, *Türk Mes’uliyet Hukuku*, Ankara Hukuk Fakültesi Yayınları, N. 159, Ankara 1961.
- Odyakmaz, Zehra/Kaynak, Ümit/ Ercan, İsmail, *Anayasa Hukuku İdare Hukuku*, Son Değişikliklerle 6. Baskı, savaşı Yayınevi, Ankara 2006.
- Oğuzman, M. Kemal/Öz, Turgut, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, Gözden Geçirilmiş ve Genişletilmiş 3. Bası, Filiz Kitabevi, İstanbul 2000.